ԱԶԳԱՍԷՐ

Հրատարակի յամենայն շաբաթ օր՝ յատենոր Յու. Մարք՝ Յարեթեան ի, Ռուրֆի 24, Խամբին մէջ ընկերութեան 500.

ՄԽԻԹԱՐՆ ԵՐԿՆԻ ՋԱՐԴ ԽՐՃԱՆԻԿ

Ամենայն ազգային հրատարակութիւնք ձրիաբար. Ամենայն ազգք ամսագրութեան 2 ամսոյ առ առաջ

ԼՐԱԳԻՐ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ՀԱՏ. Գ. ԹԻՒ 111. ԿԱԼԿԱԹԱ 1847 Սեպտեմբեր 25.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԴԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԷՆՍԴՐԱՑ

ԹՈՒՐՔԻՍ ՚ի վերայ բաժանմանց մերոյ քաղուածք գծագրոց գայլեն առեալ՝ թէ ուսումն և հրահանգ որ քաղաքավարեալ ազգի Օրէնսդրաց չէ հարկաւոր. զի գուցէ երբեք ռամկական յառաջութիւն միայն ազդիս Օրէնսդրաց համարելով՝ գլուխ կարգեալ՝ թէ ոչեալք են դատախազականութեան նոցա՝ բաւ րում Հայք են.

Պատասխանեմք. ամենեցուն է հարկաւոր Օրէնսդրաց դատախազականութիւն բայց ոչ այնքան՝ որքան մասնաւոր Հայուհեաց մերոց. Իսկ ջանամք բաւ կարեւորին ձեռնարկութեամբ ապացուցութեամբ հաստատել զայս մեր նորաձև գրոցս գլխակարգութիւն.

՚Նախ՝ զերեք երկիր մերոյ պահանջէ զայս. — Դիւանս առաւածաստենի Հայաստան, թէպէտ օրհնութեամբն Ամենակալին և արտաքուստ ձևացուցանէ մեզ զգրախտին փափկութեան Եդեմայ զկայծերցութիւն, ամենայնատարուն պտղովք և բերոքն առ հասարակ՝ ամենայն պատեալ գոլով շուրջանակի ՚ի վայրագաստն և յանագորոյն ազգաց արեւմտեղեաց՝ ՚ի սկզբանց յաւիտենից հետէ՝ թշնամեաց խաղաղութեան, ամենահնար հանճարոյ և կենցաղական գիտութեան բնակչաց սէտս ունի առ ՚ի պաշտպանութիւն ապահովութեան իւրոյ՝ յերկանց համապարփակեան հրատարակութեանց նոցա. Իսկ յայսմ. որպէս և յայլ ամենայն մասին. կանոնք խնամոտունք պիտին յօղնութիւն և ՚ի հրահանգս կարգեն բնակչաց արանցն իւրեանց ՚ի վանել և փարատել զնոսա. Սուրբ պատէ զՖետիղում գռսպեցեալն Հոլիկեանեն, և որք Հրէաստանեայք առ հահարք և մեհեանք՝ զբոք փակեալք ծակամնա ՚ի ստեղն սասանեալք՝ անարի խորհրդով գգադաղքն յանձնել խորհէին. Իսկ ով էր. որ վաւերալ հայրենասիրութեամբ զթշնամի Ամենակալին սասանեցոյ, և ա-

խորհի Հայրենեաց եղև աղօտից․ եւ-
թէ ոչ քարեպաշտօն և իմաստուն այ-
րին Մ՝անուէլ դ․ ուստրն Մ՝երորեանց․

Մէ պարծանօք․ եթէ սմանք ընդ-
հենուն եկեալ հատակ հանցեն և տա-
ռապեն․ ուրեմն պարտ է զխնուորել ձեզ
զդասերս Հայկազանց յապահովու-
թիւն Հայրենեաց ձերոց․ և արանց
կենսաբղխ Նասել ՚ի տուն․

Պատասխանեմք թէ պարմաւթեամբ
Տեառն զխնուորելեք բազումք են
Ազգի մերում․ Օրինաց մերոց
չպիտին առաքին պէտք․ այլ նրա-
քին ողւոց արիութիւն․ որով կա-
րող լինիցին ճնանել, մուծանել և հաս-
տատանել զայս քաջս ՚ի պաշտպանու-
թիւն Հայրենեաց․ որով հաւատցեն ՚ի
խաղաղութիւնս պատերազմաց՝ անխառն
և անվրդով պատուն կատարել․ ա-
րանց և ազգականաց իւրեանց առաջ-
նեքն կարելուսքն նորա հաստատել,
պահապանաց և պաշտպան նախանձա
և զգոյշ լինել․ և որ մեծն է․ հան-
դարտ և յաւէժ կալ ՚ի տուն և աղօ-
թել առ Աստուած վասն յաջողու-
թեան պատերազմին․ քան թէ չխռ-
թել և ամփել զոքիս քաջաց անմե-
ղի ստացականքն իւրեանց․ Իսկ ահա
այս ամենայն պէտս ունի հրահանգաց
և կրթութեանցն՝ որոյ միմիայն միջոց
է ազգային և հրապարակական դպրոց։
Առանձին դաստիարակութիւնք թէ-
պէտև բարիք իցեն, բայց այնքան՝ որ-
քան ՚ի դաստիարակութենէ կոչի ՚ի զբա-
ղմունս և ՚ի գործունէութիւն յորդո-
րիցեն, և ոչ աւելի ։—

Ասացաք թէ կենդանաւոր կրթութիւն
կարօտի Ազգային դպրոցի․ Վ՝անզի
դպրոց․ և այն ազգայինն է միայն,
որ ուսուցանէ ողւոց քոց ձևաւո-
րաց և պատերազմ միանգամայն՝ զխորս,
զհնազանդութիւն և զանվեհերական յառա-
կութիւնս Ազգին․ Մէ ոք կարէ սի-
րել զայն՝ զոր ոչ ճանաչէ երբէք և
ոչ լսաւ․ ազգային դպրոցն է՝ որ ու-
սուցանէ ողւոց քոց զմեծա պատ-
մութիւն Ազգին․ և վառէ զհուր ՚ի
սէր Հայրենեաց իւրեանց․ Ազգու-
թիւնն կերպարան պատմութեան, կամ
անկուածոյ բօղ չէ՝ զոր երբ կամի
ոչնչացուցանել ազանի, և երբ կամի
մերկանայ․ այլ ընդ արեան և ընդ
կենաց նորա ունի զանբաժան հաղոր-
դութիւն․ և որ չուսանիցի սիրել զազգ
իւր․ նախատինս առնէ ՚ի վերայ ան-
ձին իւրում, և անարգութիւն ՚ի վե-
րայ բազմախառնակ և բազմախոսուն ծը-
նողաց իւրոց․ Ազգային դպրոցն է
միայն․ որ ուսուցանէ նմա զուգա-
կան վաւանութիւն Եկեղեցւոյ Հայ-
րենեաց․ և մի այն Հայ ՚ի ներքոյ
տերգականս, որ զկտաւակոծս իւր օձ-
տեալ և քեցեալ յազգային դպրոցաց՝
և յայլազգականս աղբերեալ՝ ակնու-
նիցի զնոսա սէրտ յազգութեան մէջ
պահել․ Հայրենասէր յօրինել․ և Ե-
կեղեցւոյ սորայ հնազանդ կացուցանել․
Ունայն ատարածէր բնաւորութեան մե-
րոյ․ և հազմբ ասաց․

Օրինակ վասն․—դու զոտեր քում
բարի հանճարս ուսանիլ ՚ի դպրոց
Անգղիացի․ նա՝ ՚ի Գաղղիացին, միս՝
յԻտալականս, սա՝ ՚ի Պարսկականս․
նա՝ ՚ի Թուրքաստանին, և միւս
մին՝ ՚ի Ռուսին․ Արդ՝ դիցուք թէ
նա (այնքան խելագարեալ ոք իցեմ՝
որ առ ՚ի փառս ընդունայնութեան
իմոյ․) հանդէս կազմեալ ՚ի տան ի-
մում, հրաւիրեցից զդոսա յմիաբանակ-
ցութիւն․—Վ՝իտեա, ընթերցող․ զի
են Հայ եմ, և կարդաց աշխարհի և
Ազգի իմում ոչ ունիմ չափ նախան-
ձախնդիր․ բայց նա օձ․ ցոյց ինձ,
թէ՝ որ սէր, որ համեստութիւն, և որ

զուարճութիւնքն են ․ զորս փոխարէնեցէն ինձ այս պատուական ազնուուհիք 'ի պէտս այսց ուսմանս իւրեանց ։ Պատմախօսութեան Անգղիական կրթութեանցս զԱնգղիացին չափազանցէ 'ի գովեստ, և փոխանակ Հայկայ և Արամայ՝ զԱլբիոն և զՄ․ էլէնիոսն քաջալերէ․ անուանել․ որք ո՛չ երբէք լուան 'ի Հայս ։ Գաղղիացին ․ այսինքն Հային ուսեալ 'ի մէջ Գաղղիացւոց՝ կապկօրէն տատանեալ յամենայն 'ի նմանիլ խօսմանն զարմացուցանէ և զծիծաղ ։ Իտալականն՝ ապաստանի 'ի քաղցրունս բարբառոյն՝ գրեթէ ծաղր օրէն մեքենայեցելոյն բովանդակ ։ Պարսկականն՝ դեռևս քաղէ 'ի ծածկոյթ , և մեկուսի նստեալ զամենեսեան տեսանէ՝ մնալով կացեալ յամենեցունց ։ Թուրքաստանին ծանր և յուրջ նստի՝ որպէս թէ զինքն դատապարտութեանն կարգալցէ ․ ոք յունէն նորա ։ Իսկ Ռուսականն՝ զամենայն 'ի վերայ սամուրի զանձանց արկեալ՝ (յուսով բէչիր մինչ քան բամբիչ ․ երասխեալ կնոջ՝ քան Տիկին քաղաքավարի ․) մեծա զոչս կանխանդրութեան այսր անդր յածեցուցանէ ։ Սակայն ամենեքին Հայոց զաւակք են ․ բայց իւրաքանչիւր ոք 'ի նոցանէ ջանացեալ ուսման և բարբառոյ աշխարհին և սգցին՝ յօրուել ուսմանն՝ Հայկն Հայ զխօսել թէ Հայք էին , և որ ինչ սմա հածայական միայն նմա զգուշեսցին ։ Արդ առ քեզ ամբաստան զամ Հայկազուն ծնող ․ ասա ինձ , ո՞ր է զուարճութիւն է՝ զոր ես քաղել կարեմ յայսպիսի ազգային ընկերակցութենէ բաղաքավարելալ և քաջուսեալ տիկնոցս ։

Աշխեն— «Ո՛ ինչ ասեն ․ ուրեմն որդիք մեր յայտպիսի լուսաւորեալ ազգաց զուարթութենէ և յընկերակցութենէ 'ի բաց զրկիցեմք ։

Պատասխանեմք ոչ—Ա․Մ․ փոխանակ զորդիս մեր 'ի դպրոցս նոցա առաքելոյ առ 'ի կրթութեան սովորութեան և կրօնի իւրեանց , ածէք ուսուցիչս լեզուաց նոցա 'ի դպրոցս ձեր , և այնպէս կրթեցէք զուստերս և զդստերս ձեր՝ յուսումն լեզուաց , ծիսից և սովորութեանցն , առանց զբուն զիւրեանցն մոռացուցանելոյ ։

Շարունակելի ։

ԿԵԼԿԱԹԵ

ՄԱՐԴԱՑԻՐԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Ռաջայ և տուաքինեաց ե՛ սկսանել դպրոցն՝ և յառաջ տանել ընդ ամենայն պէտս այսմին հեռանոյց նորա անվրդով համբերութեամբ ․— Նորոյ տանտէնտալ աղջկանն հաստատուն օրինակ՝ ժողովոյ 'ի ժողովս զումարիլ ․ հաւանեալ՝ հաստատուն և զօրանալ հոգեւոււէր՝ լուծանէր ։ Ընդէր աղերսք , եթէ ո՛չ 'ի պակասութենէ միաբանութեան և սիրոյ՝ որ առ ամենայն ինչ զօրաւոր ։

Յառաջին ժողովն՝ առի ․ հաստատեալ օրինաց աշխարհաց ամսոյ՝ իւր առնի ․ իսկ ձրի ուսանողաց՝ վասն մնալով միայն՝ անձնցու թիւն յերկոտասանէ ցեխշտաւան առաքիս ամսոյ ։ Ոմունք և պաշտպանք երկացուն եւ անհաւանք զամն այսմ ․ և որպէս յոյ թողթեան եւ արարին առ Առաջին Հաւարարձուն ․ Սոսոի 'ի 16 ամսոյս այսօրիկ վերստին ժողով զումարեցաւ , ուր վճռեցաւ օրինաւն աշխերտաց կենն առաքիս անխափան պահել , իսկ զենզավարձ սերունդաւորացն , որք լոռ մեծի մասին պահգուխնաց էին , և որդիք կարօտու-

բաց՝ յետ ընդ յետս հոլովեալ խիզու-ցին յառաջինն երկոտասանեբորդ կէտն։

Լոյ նաև՝ թէ ծնողք և պաշտ-պանք օրախնաց են աբատինք՝ բաս-նան զուարճութեանէ վարժուցին, և պատճառ հանել զմանկունս իւրեանց ՚ի Ճեմարանէ Ազգիս և ՚ի գպրոցս այլոց ազգաց առաքել։ Իւրեանց կամքն—Բայց մեք՝ ոչ զփակել բողոք-գելով ՚ի գլուխ ունիմք յանձնածն բամբասանաց, և ցնդելոյ ցնորսայն ոչ այնքան ցանկամք՝ արձակութիւն խնդրեմք առնել, զի թէ մի և եթ աստուածային լեզու մարդկային հնոց, մեկ, կամ իւն ուսուցիչ անսոյ, ապաքէն և երկուք ՚ի միասին առեալ՝ զաղ-գին անմք և զօտարին միանգամայն՝ զոնէ հասարակին արժէ այժմեն։

Մեծ թուի, զի եթէ կատարելապատու-թեան Ճեմարանին, զէթ օրինակ ա-ռնել, համահաւանութեամբ ծնողաց և պաշտպանաց անձեր զոր արար, կամ զանէ նախ քան զառնելն հրատարա-կէր զխոստումն իւր, և զհաւանու-թիւն նոցա ընդունէր՝ այսքան ա-ռաւելութք ոչ յառնէին. այլ ամենե-քին ուրախութեամբ ընդունէին զնորին յաւելուածն։

☞ Ոչ սակաւ ախորժութեամբ լու-եամք նաև՝ թէ զխոստացեալ լինե-մանք բառնալ յազգային հասարա-կութենէ յայսմանէ կրուսան ազ-գային լեզուի, իբր անտեղեան հա-մարելով զայն կենցաղավարութեան փոքրիկ խմբի մերոյ ՚ի ափիւռ Հնդ-կաստանի. և մի միայն զՀնդկաստանին ուսուցանել՝ որով կարասցեն զհաց վաս-տակել։

Բաւական, և զարմանալ տանիմք, զի եթէ ճշմարիտ իցէ բանս՝ կարող են Հնդկականք այնպիսի զխոստացու-թեանց ձեռն զուարթ ծաղրել և ՚ի մերայ նորոյ հիման հաստատել զգե-տուածն իւրեանց. այսինքն որիշ այ-լազգական զպրոց կառուցանել վասն ազգի իւրեանց. Բայց եթէ կամք իցեն նոցա հանգամանութեամբ ա-մենայն Ալանեաց մերոց զայդ առ-նել, խոստ իմն է հաստատութեան Ազգի մերոյ ՚ի Հնդկաստան՝ ընդու-նելութիւն կամ թոյլ անդամ տալ, ՊԱՏՃԱՌ. զի մինչ ցարդ ամենայն ՀՆԴ-ԱԿԱՑ և ԵՐԵՒԵԼԻ ԳՈՐԾԱՒՈՐՔ՝ թէ յա-ռնանս Տէրութեան, և թէ ՚ի գործառնու վաճառականաց՝ ուսեալք են ՚ի զպրոցս օտարին, իսկ ուսեալքն ՚ի զպրոցս այլոց ազգաց՝ թէ ոչ իցեն, կամ զին՞չ, կարօտեմք լսել։

Կ. ՀԸԴՍԸՆ

Կ. ՀԸԴՍԸՆ այր հռչակաւոր՝ Անգ-ղիացի, բնակիչ այժմ ՚ի Հուլրա՝ յա-րեւմտից Պանդքիւնք և մայրաքաղաքիս այսորիկ. Որ ՚ի մէջ բազմաւեանց հըմ-տութեանց իւրոց՝ ախորժելով և զու-սումն Հայկազեան բարբառոյ՝ ընծա-յեաց զԱռձեռն Բառարան Հ. Մկր-տչի Աւգերեան ՚ի Հայ Պարսիկ մի-ջ, և ՚ի չափահասութեան առնա՝ բաւ ատ բառ յիշատակէ զայս իմն։

"Փոքր գիտեմ զայդ լեզու ծերում, ոչ միայն ՚ի սակս նախկինութեան նորա, այլ յաւէտ ՚ի սակս ազգականութեանն, զոր ընդ Եւրոպական լեզուս ունի՝ Գերմանական մին Սանսկրիտ. Համառօտ առնել. բազում և արժանի առաւել ընդհանուր գիտու-թեան քան զոր այժմ ունին.—անկատար ՚ի ճա-խութեան իւրում։"

Ըստ այսմ ՚ի սպառնալի Ազգին Հրեից բերանով Եսայեայ Մարգա-րէի, ասաց "զխոստակս ձեր ստորեք կերիցեն." բայց ոչ ասաց թէ զխոս-տակս նախնեաց ձերոց օտարք կե-րիցեն, Փառք նոցա թողեալ զՏէր՝

յարէքն յառաջուածս ստոր ազգաց , բայց մեք թողեալ զայդ մեր՝ յաըմեք յայդ ստարասի ։ Սոյն յայտ է , զի կամ մեք անհարազատացեալք անարժան համարիմք միզ զնախնիս մեր , կամ Եւրոպայի զհայրութիւն մեր պատմելով՝ անարժան համարի զմեզ փառաց ամենայն ազգաց մերոց ։ և այլն ։ Ուսցիցե՞ն քանս արժանաւորն… [illegible]

ՄԱԳԻՐՍ

Հայրենասէր բարեկամ մեր ՚ի Մադրաս՝ գրէ այսպէս առ Եւրոպեկամ մեզ ,

Յաւելեալ արտաքնոցն ընթեռնուլ զհնդկապարհնութիւն Պարոն Մեսրովբի ։ Որպէս որ յառաջնոյն այնքան եւ անարժանին թուի ինձ իւր առաջարկութիւն տեղեաց և պատմութիւն մասնանաց ։ Եթէ հեն արժանաւորութիւնս եւ մանաւանդ յոյժ իմանցաբեր զորս՝ առաւել արժանաւոր և նախապատ լինելոց իւր զրութիւնն ։ Իսկ ցանկալի մասին "Սոս և Սամեկայ" յուսամ չեւ մոռացեալ՝ եւ թարգմանեալ ազատոմ սառնալ զայն ։

Շնորհաւորեմ ձեզ , վասն երրորդ տարեմուտ "Ազգասէր" լրագրոյն։ Պատմելի է արդարև քան զբո ազգասիրական եւ իւ յամենայն սրտէ ցանկամ ձեզ Օրազրին երկար անխափանութիւն , բայց յանձնարարած և նախանձելի ատեանն ՚ի կարգս հրատարակութեանց՝ վասն ծառայելոյ ազգի զիտութեան և բարեկամութեան ՚ի մէջ ազգի մերում ։

՚Ի 100 թիւ Ազգասիրի՝ ՚ի նկարագ "Ընգրեր" լրոյն՝ Հառէլնայ Պարոն Բ. Նիւմանի միրոյ խոսելով զոր ասէք թէ այս այն Նիւման է՝ որ ուսեալ զհայերէն մեր թարգմանեալ է զՊատմութիւն Եղիշէի Այս բան կարծեմ ուղիղ չէ . զի այս Նիւման է Ընգրեացի , որ ՚ի մասնաւոր քահանայ անուն է "John H. Newman, B. D. Fellow of Oriel College, Oxford." Իսկ թարգմանիչն Եղիշէի է Գերմանացի . և սորա անուն է "Charles Friedrick Newmann, of the Royal Academy of Berlin &c." Սա այժմ Professor of Chinese է ՚ի Համալսարանին Բերլինայ ։ Եթէ սառուգիս՝ կարծեմ որ ուղիղ գտցես իմ ասութիւնս ։

Արգարև յիրաւի ընդունիմք զպարութիւն մեր , որ անզղուշաբար զերկուսին Նիւմանս ՚ի միասին զանգելով՝ անհեթեթ և ծիծաղելի միաբանութիւն մեր ՚ի զանն , բայց խոստովանիմք , զի առաւելոց մերոց ՚ի վերայ էր ծառելոյ զայն , ուստի և զսրձեալ յուծանեմք զնոսա ՚ի սխալմանցն առեալ երախտեաց , զՓիլիպին փառելի և զԵղիշէ Եղիշէի մերում ։

Ի ՕԱՆԻՈՆԱՑ

Ընկոյս 7 Թուով ընկալաք ՚ի բարեկամէ մերմէ զհետագայս ։

"Թ. ՈՅԼ տուր ինձ ծանուցանել քեզ զի նորահաս քաղաքացւոյն տեղւոյս ժամանեցաւ աստ ՚ի 22 Օգոստոսի յաւուր կիւրակէի , Օ հետ երից աւուրց ժամանման սորա՝ այլ ցմնաքաղաքեան մեր պարոն Մնասի Յ. Կամարատայն՝ եթէ ցանկայ գնալ ՚ի մայրաքաղաքն և տեսանել զեզականակ մաքսատութն տեղւոյս , և անտի նշանել ՚ի տուն Պարոն Սորգոսին Մանուէլեան և ըղձէ տուն նորա եւ տեսանել , Պարոն Մաքսապետն այլ , երկեցի բառ բանի քուեմ Տէր , զառնոյ Քաղաքապետն և հարցանել , եթէ եկեղեցի ՚ի տուն Պարոն Սորգոսին , ընկալցէ զնորդեօք Պարոն Սորգիսն ՚ի տուն իւր , Եւ Պարոն Մաքսապետն , այն Տէր ընկալցի . և այն սիրով մեծաւ , Օ այս առաջադրութիւն Քաղաքապետին եւ ընդ Պարոն Շահրամ զարին առ Հայրն իմ , և այն ինչ լսաւ նա զայս , ասէ ցնա , "ոչ միայն ուրախ եղէց զի եկեսցէ Պերպադանցութիւն նորա ՚ի տուն իմ , այլ ՚ի զհետ տան իմոյ տեսանելոյ՝ այլ բարեհաճութիւն նորա շնորհ մեծ համարեցայց՝ եթէ ծանիցէ ընդ մեզ եւ , Օ այս լուեալ Քաղաքապետին ուրախ եղև յոյժ , և յաւուր հետեւեալ շաբաթուն ՚ի 28 Օգոստ շաբաթ նա ՚ի մաքսատան անտի , և անտի եկն ՚ի տուն

Պալմէրին ընդ Պատուիրակութեան իւրում հեծեալ 'ի վերայ ձիոյ, երկոցուն հետ և նորա Դրագոմանացն. Պարոն Մոռտալետոյն մերոյ՝ և ընդ ամենայն մեծ և փոքր եւլանոց իւրոց, համարեալ չորեքհարիւր ծառայիւք և սպասներօք. թող զգինակիրս՝ զսպառազէնս զսուրհանդակս, և զզօրսն՝ որք ընդ հրացանս իւրեանց պատեալ յաջ և յահեակ նորա ընթանային. Օ՜ հիք ողջունելոյ մեծաց և տեսանելեաց բահանդիսից դեռ տակն բազմադղեակաց՝ եղև ժամ ճաշուն. և երբեմ հասաք 'ի տեղան, անուանեալ Պարոն Մորդտոյ պանդոկն ծառայել, զի ոչ գոյր նոցա ըմպելի ինչ զուարթացուցիչ, քանզի հրամանն Թագաւորին արգելեալ էր զամենայն ազգս արբեցուցիչ ըմպելեաց յօգտէն իւրոյ 'ի Բաղմայից. և առ այս վաղձանն և մեք ոչ իշխեաք ըմպել զայն ամենայն առաջի նոցա. Աստի չհանդուրժեալ Պարոնին այսպիսի նորասեալ սեղանոյ, որ ընդ աջմէ ընկերեալ ունէր զՊարոն Գրիգոր Յոլհանենս Հոբաղեցին քաղաքացի և Հինատուրց բաժանեալ իւր, առէ անօլեհէր սրտիւ ցԲաղաքապետն այսպէս, "Տէր դու դոլով Բուռմոյք ոչ իշխեք բաս օրինաց ձերոց ըմպել զայդ ինչ արբեցուցիչ ըմպելեաց. այլ ազգ մեր գրեալ թէ խոյն ընդ կանթին ըմպել վկայեալ է սնդղումին 'ի ծննդեան իւրմէ, որպէս և դուք 'ի մանկութենէ զհետս և սովորութիւն ձեր մանուքէ, սեղեն ընդ կողկողելի սասանեաց ձերոցն:" Օ՜ այս լուեալ Բաղաքապետին և այլոց իշխանաց ընդ մեզ բազմելոց զուարճացեալ սրտիւ սկսան բարձրաձայն և ցնծութիւն ծիծաղել. և ապա առէ ցնա, "Պարոն՝ եկեալ եմ եռ 'ի տուն քո, ոչ միայն դասն քա տեսանել, այլ ըմպես վարուց ձերոց եւ տեսանել. արարէք զոր ինչ և հաճոյ իցէ ձեզ, արարէք և մի խղճէք. զի և ես զկենցաղավարութիւն ձեր տեսից յետոյ:" Յայնժամ հրամանեալ Պարոն Ս. ըմպել գինի 'ի սեղանն, այլ ոչ զօղի (քրանդ.) զի ոչ կամեցաւ անդր քան զչափն ելանել, և երբեմ յետ ճաշոյ զբաժակս իւրեանց, յայնժամ առէ հայցիս իմ ցԲաղաքապետն, "Տէր, ըմպեմք զայս բաժակ 'ի կենդանութիւն Լորդին Ա. Եհութեան Արքային մերոյ Հաւլայս. խնդրելով 'ի վերուստ ցօղել զարդմանութիւն իւր 'ի վերայ Ա. Եհութեան Լորա, առաջով նմա վարել զիշխանութիւն իւր ընդ երկայն աւուրս և մնալ երջանիկ ընդ իւրայինս համայն. նաև քաղցրացուցէ զսիրտ նորա 'ի վերայ Տէրութեան ձերոյ. և որքան զօր տեսանասցէ սէր նորա և գութ 'ի վերայ ձեր. զի և դուք սիրով և խնամով կառավարիչք զամենայնին զմեզ ընդ քաղցր հովանաւորութեամբ ձերով:" Իբր նորա մատուցեալ մեզ զխորհրդակցութիւն իւր բառ արժանւոյն՝ եթէ 'ի գինւոյ իւրոց, և թէ 'ի գինւոյ Լորտին Ա. Եհութեան. և մեր խորհրդեցուցեալ ըզ գլուխս մեր՝ ասելով "ծառամ," արբաք. Օ՜ հիք ճաշուն այն ինչ սրն տարածանեցաւ՝ զի ընդ երեկս էր 'ի ժամ խորհրդեալ արեգակունն 'ի հորիզոն յարեւու Գերապանձութեն Լորտու յարեան և ամենայն իշխանքն ընդ նմա և դարձան 'ի տուն իւր՝ ընդ Պատուիրակութեան իւրոյ և իշխանացն ամենից. Իբր. տոքոսնեցեան որք էին թեւով անձինք վեց հարիւր, արք և կանայք առ հասարակ՝ եկեղ և արբին 'ի տան Պարոնին. Աստանօր գիտել արժան է զի Գերապանձութեան

նորա երեւեցաւ. մեզ խաչեալն բանտրկուն և ծառայար. և յայսց հանգամանաց քաւոյ բազուց սորա հաւատամբ ան-տարակոյս կենդանաւորել. մեզ ըն-բժշկութեամբ իւրով անդորրութիւն և դժնդակական մեծամեծաց. որ վասն փառաց Պարգեւողին մեզ պայծառանալ քաղցրացուցեալ Հռոմաքաղաքիս. Ըստ այնմ և մեք ակնունիմք տեսանել ըզ խնամակալական պաշտպանութիւն նորա և վայելել մինչեւ ցկատարած եղանա-նութեան իւրոյ. յոր սրբոյն զարդքն ընդ այսմ ակնածեմք զայն ամենայնս.

Սեպտեմբեր 3. Ըստոր Հռոմաքա-ղաքն բարեհամբաւ փառօք տօնա-նել զյաւուրն ՅՈՎՍԷՓ ՄԱՆՈՒԿ. ընդ որում էին փոքր մասն գօտւոյ և ծառայիցն. Դ բազմաց իւր եղեւ և Մաքսապետն և այլ բանք մի եղ-խանք. ինքնին հանդիպեաց ընկալնել զնա պատուատարութեամբ. որձակեան 17 Յունուարից. առկայն Գ. Երանազն-ցութիւն նորա ասել եւ առելով. "Մի-քանզի Ընդունին Մաքսապետին ձեռք և հրաժարութեամբս, և նորա համ-պէտ սան նորա խոնարհեալ գովել. վասնզի որ լեցի թերեւս նմա պյտարեն թնդանօթին. այլ ես համբերիմ ան-շուշտ պատուել զիս այնու ։" Յայս սակս և մեք խոստանեցաք զայն յայսմ աւուր ՅՈՎՍԷՓ ՄԱՆՈՒԿ նուաճն կարի չքնաղաշուք պարզապաստ եղաքան-ցի սրբագրեալ ունէր զամենայն դէմս-շակս իւր եւ եւ հիւթեալ կախեալ զեղա-մեղ իւրոց. եւ ամենայն նուաճնաւորք նորա գրեցեալ դանդարակակ մեծքաւոր և կոչեալ ըստ օրինի Եւրոպացւոց ի վերայ թեւոց կայնեց ի բարձանցս. Օ այս ամենայն տեսեալ նորա և ըն-ամին եղեալ և մնացեալ յամենայն խորշն և յամէկին նուաճն և զինեալ զայն ամենայնս և զինեալ նաև զմուքըսու-թիւն նուաճն և նուաճաւորաց. և զա-րոյն ուրոյն տեղիս իւրաքանչիւր ի-րաց կարգաւ զետեղեալ. զանձնաց ըզ ծէս և զկարգադրութիւն Եւրոպաց-ւոց. Եւ ի լինել հացոյն յերրորդ ժամուն՝ նոցա ամենեքեան զսեղա-նոյն՝ որոց ամենք ի վերայ եղանա-նաց մնացին արտաքս վասն անքա-ւական լինելոյ ստացեալն ընդունել զամենայն. և տեսանէր կացեալ ըստ ակնածութեան Ընդդիմացելոց. այլ Հռո-մաքաղաքեանն առաւ անդէն հայէր տեսա-նել զնոյնք ընկլին իւր. այն է՝ զօրհնել խոնարհեալ ի հիւանդսն. զոր կոչեմք ւնա և այլով անուամբ հոգւոց. և իբրև ոչ եգիտ զայն ուրեք եւհարց զայն-մանէ. Պատուախնդաց Պարոն Սար-գիս. "Տէր. կարգաւորութիւն սորա այսէ՞ զի զՏէր ամենայն հիւրեաց սորա բերելն դշխոյն ։" Ըստ Հռոմաքաղաքեան "զայս միմեայն ծէս Եւրոպացւոց ես ոչ տեսեալ. քանզի ունել զպէտս-պէտս իւր և յանձնել զօրն ըստ ա-մենայնին յամենայն ուր այլ մեզ ա-խորժակ ան ի հաշակել զխորտն. յայսմ իւիք ես զնէս մեր նախապատուեալ. որ զատուցին գլուխն մատուցանեմք ի համդէս ։" Օ կնիք կերակրոց և ի ժամ քաղցրուենեաց առաջար-կեաց Պարոն Ս. ընկել վասն սր-բութեան Նորին Վեհութեան Ըն-կալին Հռոմայեց. յետ որոյ առա-ջարկութեամբն Նուաճնոյն Հիւսին արքայ և վանականաց Խաղաղաւորին Ընդ-դիմացելոց. Հոյակ յետոյ այն ինչ ժամն էր հնդերորդ երեկոյեան՝ ելեալ ի նաւէն և դնացաք ի տուն մեր. ու-րանօք ընկալաք զմատն մի նեղեն ա-պա ասանձնոցն ամենեքեան բա-շարակաց բոլ ամենայնիւ. Յայսմ ժամանակին և ամենայն ծառայք Հռո-մաքաղաքեանն եկեալ եղէն Տեառն իւ-

բնանց ընդ առաջ․ որք առնուլ զնա
առաջին լաւ ամփոփութեան խորհրդոց
'ի տուն իւր տանել։"

Լոնդոնոյ Թղթատարն ճշտէ թէ 14 ամսոյս և երեք մեղ դեռ մեծ ընտրութեան Լորդ Պալմերսթոնի 'ի կառավարութիւն համօրէն Անգլիոյ․ սակ 'ասէ' թէ Լորդ Ջոնրէսէլ յորժ մամկ խորհ այսր զբաղեալ 'ի զինուորական մեծապատուութեանս իւր, կարօտ մեծ վայելչութեան ըստ մշտամաձ երկրից Փարիզու․ ուստի և բազմօք Թախանձեր զնի միայն սա մի եւս․ զի զամք և զանանոս կեբելցէ․ Բայց Ռուսն Բոսփորոսեան որք յաւելու զմեծացուցիչ սաղմանացն կամին' քան զՄեծն յնդքան վախեցան առ յՌուսէն, և 'ի խաղաղութիւն դորայ 'նորա․ Սւանք և Սպիտակ նման յորդոր լինին չուսուլ զնմանոս Անգլիոյ․ զի մի իւրե ըս լուսոյ Եփրիկէի մուտացուցն․ սնա գնայրենիս իւր ընդարել յաւէտ գնանուխոս․ Իսկ ամք սանդ' յնութեամբ ջերմ է և զննոյ արիւն վասթարէ․

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Սերէյն Վ. Երոպեանց Ըղձանօք
Լոռեցիէ—'ի Կալկաթա Սեպտ․ 21․

ՍԻՐԵԼԻ եմ հաճ բարեպաշտութեամբ որ երևեցաք յՄակաւթէ ինք՝ յանձեալ լսեալս՝ յաղագս Սանուկեան լնչացոց թարգմանեալ Աղամ և Արարատ' ան-ուանցն․ որ թեղեաց լինելիաւորն տուառել մէջնութեանց՝ տան զոր գրէր, առեղջն հաւելով հաւանեցուցանել զԲերեանեաց Բանաձևացն Թարեկաշ՝ որ գլխովին խաղա-րե յուսադնելն զեկող Սանուկեան գալ լեզուս Նոյեան՝ առէմ որ անուանն Աղամ՝

'ի Սանուկեան Աղամ վկայաբերելով յամին ինչ մէջնութեան․ ճար գրանէ բառս Աղամ։ 'Նոյան յոլոււմն Արարատ' կոչեցեալ 'ի Սանուկեան Արօրօն, յանէ ինչ խարհարք․ և յո՞ր բառ-արմատ գտանի։ Ի լեզուս նորա գոյ բառ ԱՐԻՄ Արմեն, որ նշանակէ առաջին, նախկին։ Պղխատարք այս բառ լեալ մէկին յԱդամ։ Եւ զԱրարատ գրէ Արօրօն, յայտ եւս ասէ․ զանցէ 'ի լեզուս Սանուկեան, Արօրօն բառ ո՛չ գոյ նշանակեալ։ Բայց ԱՐԵՐԷԴ Արօհօն, որ նշանակէ հեծեալ 'ի վերայ․ այսէն Արօհօնն ձ՞աւ-ալ է թարմանակ լերին Արարատայ։ Թուեցեալ գայր Հայր, Հրէայք, Արաբացիք և այլ ազգք որոց գրեալ, գրէին համառօտ հնչմամբ ձայնին գույն 'ի բարբառս իւրեանց։ Զի՞նչ առաջին սորէն մեխ երկարանիշերուն Նոյեան խօսին լեզու։ Բանաձևացն երեսանեաց բարեկամն մեր յաւուրն այժմ սանի հաւաքանեալ՝ որ մէջնութեան բառին իւրոց տեալ էր, որով ոչ կարէ լինել Սանուկեան լեզու Նոյեան։ Գիտեմ զի ոչ 'ի Պարսիս և ոչ 'ի Հնդիս Բանաձևացն և մէջ իմաստակացն Անգլիոյ գայ պատմութեան տասանին Նոյեան, ոչ իսկ և գտեալ է-թէ տառանն Նոյեանա 'ի վերայ Լերին Արարատայ 'ի Հայաստան, թէ ոչ։

Հրամանոյ Խ. Ե. Ս։

ՏՈՄԱՐԻՆ ԼՈՒՍ

ՄԱՀ

Սեպտեմբեր 17

Օրհնալ Կոստանդին Ա. Յ. Աղամ 'ի հասակի 6 ամսոց, 9 աւուրց, և 12 աւուրց։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Ա. Դ. Թաղիաթեանց Վ. Երոպեանց